

Ed.

643. Frumvarp til laga

[318. mál]

um breyting á lögum nr. 29 29. apríl 1963 um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins, sbr. lög nr. 49/1973, nr. 21/1975, nr. 28/1978 og nr. 98/1980.

(Lagt fyrir Alþingi á 106. löggjafarþingi 1983—84.)

1. gr.

Við 4. mgr. 10. gr. bætist nýr málslíður er orðist svo:

Þó er sjóðfélagi, er gegnt hefur um lengri eða skemmri tíma hlutastarfi, heimilt að greiða áfram iðgjald til sjóðsins af föstum launum sínum fyrir dagvinnu allt að því marki að jafngildi iðgjaldagreiðslu af launum fyrir fullt starf í 32 ár. Launagreiðanda skal þá skylt að greiða iðgjald að sínum hluta, sbr. 3. mgr. þessarar greinar.

2. gr.

2. mgr. 12. gr. orðist svo:

Þegar sjóðfélagi hefur náð því, að samanlagður lífaldur og iðgjaldagreiðslutími sé 95 ár, hann er orðinn 60 ára og lætur af störfum, á hann rétt á lífeyri úr sjóðnum. Sjóðfélaginn, sem notfærir sér þessa reglu, skal greiða iðgjald til sjóðsins þar til 95 ára markinu er náð. Lífeyrisréttur hans skal vera 2% fyrir hvert ár í fullu starfi sem iðgjöld hafa verið greidd fyrir, en hlutfallslega lægri fyrir skemmri starfstímabil og minna starfshlutfall, en þó ekki meira en 64% að náðu 95 ára markinu. Iðgjaldagreiðsluskylda fellur niður þegar 95 ára markinu er náð.

3. gr.

3. mgr. 12. gr. laganna orðist svo:

Lífeyrisréttur skal aukast um 2% fyrir hvert ár í fullu starfi frá því að iðgjaldagreiðsluskyldu lýkur og þar til taka lífeyris hefst. Notfæri sjóðfélagi sér ekki þessa reglu áður en hann nær 64 ára aldri, skal um iðgjaldagreiðslu hans og lífeyrisrétt fara eftir hinni almennu reglu um lífeyri og þá endurgreiða honum iðgjaldagreiðslur umfram 32 ár (í fullu starfi).

4. gr.

6. mgr. 12. gr. laganna orðist svo:

Upphæð ellilífeyris er hundraðshluti af þeim föstu launum fyrir dagvinnu og persónu-uppbót samkvæmt kjarasamningum er á hverjum tíma fylgja stöðu þeirri fyrir fullt starf er sjóðfélaginn gegndi síðast. Hundraðshluti þessi fer eftir iðgjaldagreiðslutíma og starfshlutfalli sjóðfélagans og er 2% fyrir hvert ár í fullu starfi, sem iðgjöld hafa verið greidd fyrir, en hlutfallslega lægri fyrir minna starfshlutfall. Fyrir hvert fullt ársstarf eftir að iðgjaldagreiðslu lýkur og þar til sjóðfélaginn öðlast rétt til að láta af störfum og fá ellilífeyri bætist við 1% af föstum árslaunum fyrir fullt starf en 2% fyrir hvert fullt ársstarf eftir að iðgjaldagreiðslu er lokið og hann hefur öðlast rétt til að fá lífeyri.

5. gr.

1. og 2. mgr. 13. gr. orðist svo:

Hver sjóðfélagi sem greitt hefur iðgjöld til sjóðsins á rétt á örorkulífeyri ef hann verður fyrir orkutapi er tryggingayfirlæknir í samráði við landlækni metur 10% eða meira.

Örorkumat þetta skal aðallega miðað við vanhæfni sjóðfélaga til að gegna starfi því er hann hefur gegnt og aðild hans að sjóðnum er tengd. Þrátt fyrir örorku á enginn rétt á örorkulífeyri meðan hann heldur fullum föstum launum fyrir starf það er hann gegndi, eða fær jafnhá laun fyrir annað starf sem veitir lífeyrissjóðsréttindi, og aldrei skal örorkulífeyrir vera hærri en sem nemur þeim tekjumissi sem sjóðfélaginn hefur sannanlega orðið fyrir sökum örorkunnar.

Hámark örorkulífeyris miðast við áunninn lífeyrisrétt samkvæmt 12. gr. Hafi sjóðfélaginn greitt iðgjöld til sjóðsins undanfarin 3 almanaksár og a. m. k. í 6 mánuði á undanfarandi 12 mánuðum miðast hámark örorkulífeyris þó við áunninn lífeyrisrétt samkvæmt 12. gr., að viðbættum einstaklingslífeyri almannatrygginga. Ef rekja má aðalorsök örorkunnar til starfs í þágu stöðu þeirrar, sem öryrkinn gegndi, skal þó reikna áunninn lífeyrisrétt eins og sjóðfélaginn hefði gegnt stöðu sinni til 65 ára aldurs, og skulu áunnin lífeyrisréttindi þá reiknast af launum í því starfi, sem sjóðfélaginn gegndi síðast, eins og þau eru á hverjum tíma.

6. gr.

2. mgr. 14. gr. orðist svo:

Upphæð makalífeyris er helmingur af áunnum ellilífeyrisrétti hins látna sjóðfélaga. Hafi hinn látni sjóðfélagi verið í starfi er veitti honum aðild að sjóðnum við andlátíð eða hafið töku lífeyris úr sjóðnum fyrir andlátíð, hækkar makalífeyririnn um 20% af launum þeim er hann miðast við. Sama gildir hafi hinn látni sjóðfélagi greitt iðgjöld til sjóðsins sem nemur iðgjaldagreiðslum af fullu starfi í 15 ár eða meira, enda hafi hann ekki greitt iðgjöld til annars lífeyrissjóðs eftir að greiðslum til þessa sjóðs lauk.

7. gr.

1. mgr. 17. gr. orðist svo:

Nú lætur sjóðfélagi af öðrum ástæðum en elli eða örorku af stöðu þeirri er veitti honum aðgang að sjóðnum og fellur þá niður réttur hans og skylda til að greiða framvegis iðgjöld til sjóðsins. Ellilífeyrir hans, örorkulífeyrir og lífeyrir eftirlátins maka, sbr. 12. og 14. gr., miðast þá við starfstíma hans og laun þau, er hann hafði, er hann lét af stöðu þeirri, er veitti aðgang að sjóðnum, en tekur sömu breytingum og lífeyrir annarra, eftir að taka lífeyris hefst. Hafi hann verið sjóðfélagi í 3 ár eða lengur vegna starfs í þjónustu launagreiðanda sem aðild á að sjóðnum, miðast elli-, örorku- og makalífeyrir þó við launin eins og þau eru þegar lífeyrisgreiðslur byrja. Hafi hann gegnt stöðunni skemur en 32 ár skal lífeyrir barna hans ákveðinn þannig, að full upphæð samkvæmt 16. gr. skal margfölduð með hlutfallinu á milli þess ellilífeyris sem hann hefur öðlast rétt til, og þess ellilífeyris sem hann hefði öðlast rétt til, ef hann hefði gegnt starfinu í 32 ár.

8. gr.

2. mgr. 25. gr. laganna orðist svo:

Lífeyrissjóðurinn skal ávaxta a. m. k. 40% af heildarútlánnum sínum í verðtryggðum skuldabréfum ríkissjóðs, enda ábyrgist og greiði ríkissjóður og aðrir þeir launagreiðendur, sem aðilar eru að sjóðnum skv. 4. gr. laganna, einungis þann hluta hækkunar lífeyrisins sem lífeyrissjóðurinn getur ekki risið undir með tekjum sínum af vöxtum og verðbótum af þessum 40% af verðtryggðum heildarútlánnum.

9. gr.

Gildistökuákvæði.

Lög þessi öðlast þegar gildi og gilda um þá sem hefja töku lífeyris eftir gildistöku þeirra.

Þeir sjóðfélagar sem þegar hafa hafið töku lífeyris við gildistöku laga þessara eiga rétt á, að um lífeyri þeirra fari samkvæmt 4. eða 6. gr. laga þessara. Þeir sjóðfélagar, sem óska að neyta þessa réttar, skulu tilkynna stjórn lífeyrissjóðsins þá ákvörðun sína fyrir árslok 1984, ella fellur réttur þessi niður.

Ákvæði til bráðabirgða.

Þeir sjóðfélagar, sem þegar hafa lokið greiðslu iðgjalda í 32 ár og enn eru í starfi, eiga rétt á því að kaupa sér lífeyrisrétt vegna hlutastarfs fyrir liðinn tíma sem ekki hafa verið greidd iðgjöld fyrir í samræmi við ákvæði 4. mgr. 10. gr. Tilkynningar um slík réttindakaup skulu hafa borist stjórn lífeyrissjóðsins fyrir árslok 1984, ella fellur réttur þessi niður.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Samhljóða frumvarp að undanskildu gildistökuákvæði 9. gr. var flutt á síðasta Alþingi en hlaut eigi afgreiðslu.

Í athugasemdum við frumvarp það er flutt var á síðasta Alþingi segir svo:

„Í október s. l. fól fjármálaráðherra stjórn Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins að endurskoða lög um lífeyrissjóðinn. Er frumvarp þetta samið af sjóðsstjórninni, og fylgdi því svohljóðandi greinargerð:

„Stjórn lífeyrissjóðsins telur nauðsyn bera til, að fram fari heildarendurskoðun á gildandi lögum um lífeyrissjóðinn og hlýtur sú endurskoðun að taka nokkurn tíma. Á hinn bóginn hefur sjóðsstjórnin orðið sammála um að leggja til við fjármálaráðherra að nokkrar breytingar og lagfæringar á lögnum verði gerðar nú þegar. Meðfylgjandi frumvarp felur í sér breytingartillögur stjórnarinnar, sem hér á eftir verður gerð nánari grein fyrir.“

Um 1. gr.

Samkvæmt gildandi lögum um lífeyrissjóðinn er ellilífeyrir, örorkulífeyrir og makalífeyrir samkvæmt þeim miðaður við starfshlutfall sjóðfélaga þegar hann lætur af störfum, alveg óháð því hvernig starfshlutfall hans hefur verið fyrr á starfsævinni. Með 4. gr. þessa frumvarps er lagt til að þessari reglu verði breytt og í raun miðað við meðaltalsstarfshlutfall yfir starfsævina. Hér er um augljóst sanngirnismál að ræða en til þess að koma til móts við þá sjóðfélaga er hugsanlega kynnu að telja hag sínum verr borgið með þessari breytingu er hér lagt til að sjóðfélögum sem hafa um lengri eða skemmri tíma gegnt hlutastarfi verði heimilað að halda áfram að greiða iðgjöld af launum sínum í sjóðinn eftir að 32 ára iðgjaldagreiðsluskyldu er fullnægt allt að því marki að jafngildi iðgjaldagreiðslu af launum fyrir fullt starf í 32 ár. Notfæri sjóðfélaginn sér þessa heimild er launagreiðanda gert skylt að greiða mótframlag í sjóðinn að sínum hluta.

Um 2. og 3. gr.

Hér er lagt til að 2. og 3. mgr. 12. gr. laganna sé breytt til samræmis við þá nýju meginreglu (sjá aths. um 4. gr.) að lífeyrisréttur miðist við meðaltalsstarfshlutfall sjóðfélagans yfir starfsævina. Jafnframt er — til að taka af tvímæli — bætt við því ákvæði í 3. mgr. 12. gr. að sjóðfélagi sem ekki notfærði sér 95 ára regluna meðan hann átti þess kost skuli fá endurgreidd iðgjöld sem hann hefur greitt umfram 32 ár í fullu starfi.

Um 4. gr.

Samkvæmt 12. gr. laga nr. 29/1963 eiga sjóðfélagar í Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins rétt á ellilífeyri, er þeir láta af störfum vegna aldurs, miðað við það starf er þeir gegndu síðast, og fer um útreikning lífeyris eftir því, hvort þeir hafa þá gegnt fullu starfi eða hluta af fullu starfi, án tillits til þess hvort þeir hafa fyrir á starfsævi sinni gegnt fullu starfi eða hluta úr starfi.

Þetta ákvæði laganna er líklegt til að valda því m. a. að starfsmenn, sem óska að minnka við sig störf þegar líður á starfsævina, geti það ekki af fjárhagsástæðum, þar eð þeir glata þá hluta af lífeyrisrétti.

Því er hér lagt til, að lífeyrir verði miðaður við meðalhlutfall af fullu starfi þann tíma, sem hlutaðeigandi starfsmaður hefur gegnt starfi hjá ríkinu eða öðrum, sem aðild á að sjóðnum samkvæmt 4. gr. laganna.

Um 5. gr.

Samkvæmt gildandi lögum á starfsmaður sem greitt hefur iðgjöld til sjóðsins, en hefur látið af þeirri stöðu sem veitti honum aðild að sjóðnum, ekki rétt á örorkulífeyri úr sjóðnum ef hann hefur látið af störfum af öðrum ástæðum en elli eða örorku. Hér er lagt til að öll iðgjöld veiti rétt til örorkulífeyris ef sjóðfélagi verður fyrir tekjumissi af völdum örorku sem tryggingayfirlæknir metur 10% eða meira. Að öðru leyti er ákvæði greinarinnar efnislega óbreytt.

Um 6. gr.

Lagt er til í tengslum við aðrar tillögur um breytingar á lögnum, sbr. athugasemdir við 1.—4. gr., að orðalagi á 2. mgr. 14. gr. um makalífeyrisrétt verði breytt til samræmis, en jafnframt einfaldað. Í reynd hefur makalífeyrisréttur verið helmingur af áunnum lífeyrisrétti hins látna sjóðfélaga að viðbættum 20% af þeim launum sem ellilífeyrir hans hefði verið miðaður við. Þær breytingar sem felast í 7. gr. þessa lagafrumvarps munu, ef að lögum verða, auka verulega ellilífeyrisrétt þeirra sjóðfélaga sem hafa verið skemur en 15 ár í sjóðnum (en náð 3 árum) og hafa hætt aðild sinni þar af öðrum ástæðum en elli eða örorku. Lífeyrisréttur maka þeirra sjóðfélaga hækkar sjálfkrafa að sama skapi. Því er lagt til að 20% viðbótarlífeyririnn falli niður í þessum tilvikum nema hinn látni sjóðfélagi hafi greitt iðgjöld til sjóðsins af fullu starfi í 15 ár eða meira og ekki greitt iðgjöld til annars lífeyrissjóðs eftir að greiðslum til þessa sjóðs lauk.

Um 7. gr.

Í fyrsta lagi er hér lagt til að niður falli takmörkun á rétti sjóðfélaga til örorkulífeyris, sbr. athugasemd við 5. gr. Í öðru lagi er lögð til veigamikil breyting á ákvæðum um verðtryggingu ellilífeyris þeirra sjóðfélaga sem af öðrum ástæðum en elli eða örorku láta af þeim störfum sem veita aðild að sjóðnum. Samkvæmt núgildandi lögum miðast ellilífeyrir sjóðfélagans og lífeyrir eftirlátins maka við laun þau er hann hafði er hann lét af stöðu þeirri er veitti honum aðild að sjóðnum. Þessi viðmiðunarlaun taka engum breytingum fyrr en eftir að taka lífeyris hefst. Hafi viðkomandi verið sjóðfélagi í 15 ár eða lengur miðast lífeyririnn þó við launin eins og þau eru orðin (að viðbættum almennum launahækkunum) þegar taka lífeyris hefst. Hér er lagt til að þetta 15 ára mark verði fært niður í 3 ár, og nái þar með til alls þorra sjóðfélaga, þ. e. annarra en þeirra sem einungis staldra stutt við í opinberri þjónustu.

Um 8. gr.

Lagt er til að þær tekjur sem sjóðurinn hefur af skuldabréfakaupum af ríkissjóði og notaðar eru til að fjármagna að hluta verðtryggingu lífeyrisgreiðslna komi öllum launagreiðendum sem aðild eiga að sjóðnum til góða og að skuldabréfakaupin verði aukin upp í 40% af heildarútlánum.

Um 9. gr.

Lagt er til að löggin öðlist gildi þegar í stað og gildi um þá er hefja töku lífeyris eftir gildistöku þeirra. Ekki er gert ráð fyrir að löggin hafi áhrif á lífeyri þeirra sem þegar hafa hafið töku lífeyris við gildistöku þeirra.

Um ákvæði til bráðabirgða.

Ákvæði þetta heimilar sjóðfélögum sem enn eru í starfi en hafa lokið 32 ára greiðsluskyldu að kaupa sér rétt fyrir liðinn tíma er þeir hafa verið í hlutastarfi, sbr. 1. gr. frumvarpsins. Þessi sérstaki réttur rennur út í árslok 1984 hafi hann ekki verið notaður fyrir þann tíma.“

Að athuguðu máli hefur verið gerð sú breyting á gildistökuákvæði 9. gr. frumvarpsins að þeim lífeyrisþegum, sem þess óska og tilkynna þá ákvörðun sína fyrir árslok 1984, er gefinn kostur á að um lífeyri þeirra fari skv. 4. og 6. gr. frumvarpsins, ef að lögum verður.